

**УЧАСТЬ ШЛЯХТИ РЕЧИЦЬКОГО ПОВІТУ
У ВИБОРАХ В ДВОРЯНСЬКІ ІНСТИТУЦІЇ
ЧЕРНІГІВСЬКОГО НАМІСНИЦТВА В 1796 р.**

У 1793 р. в наслідок другого розподілу Речі Посполитої місто Речиця, як і більшість інших білоруських земель, була приєднана до Російської імперії. У тому ж році місцева шляхта була приведена до присяги імператриці Катерині II. Одним з перших присягу прийняв Юзеф Юдицький, який володів у регіоні численними маєтками, зокрема, Лоевим¹. На інкорпорованих землях окрім приведення населення до присяги був проведений цілий ряд заходів, мета яких – знищити стару та створити нову систему влади та управління.

Другий розподіл Польщі відбувався на фоні ліквідації на Лівобережжі Дніпра інституцій Гетьманщини, яка була на той момент хоча і формальною, але автономією у складі Росії. У 1781 р. був ліквідований Чернігівський полк (був як військовою, так і адміністративною одиницею) та створене Чернігівське намісництво. Разом із ліквідацією козацьких полків були скасовані козацькі сотні, замість яких постали повіти. На території намісництва поширилась загальноімперська система управління. Проіснувало Чернігівське намісництво від 1781 до 1796 р.²

Незадовго до ліквідації намісництва та створення Малоросійської губернії до Чернігівського намісництва була приєднана частина Мінської і Волинської губерній³, зокрема, до складу Малоросійської губернії увійшов Речицький повіт Мінської губернії. Ймовірно, що імперська влада свідомо намагалася роз'єднати давні адміністративні одиниці, шляхом вилучення з них якихось частин та включення до нових адміністративних утворень. Наприклад, до Київської губернії були включені землі, що раніше належали Польщі. Створена 29 серпня 1797 р. Київська губернія включила у 12 повітів, більшість з яких знаходилась на території колишньої Речі Посполитої⁴.

12 грудня 1796 р. Чернігівське намісництво було ліквідоване та перетворене на Малоросійську губернію із центром у Чернігові. Важливим елементом формування нової адміністративної одиниці стало створення нових органів влади. Серед іншого, були створені Губернські дворянські депутатські збори – як орган губернського дворянського самоврядування та повітові дворянські зібрання на чолі з предводителями. На повітовому рівні становим судом нижньої інстанції за цивільними та карними справами був Повітовий суд.

¹ Кондратьєв І. В. Любецьке староство (XVI – середина XVII ст.). Чернігів, 2014. С. 296.

² Бойко В. М., Казіміров Д. В., Леп'яко С. А. Владні інституції Чернігово-Сіверщини: ілюстрована історія. Чернігів, 2014. С. 46, 63.

³ Полное собрание законов Российской империи с 1649 года. СПб., 1830. Т. XXIII. С. 968–969.

⁴ Ономастикон Васильківського повіту Київської губернії (кінець XVIII – початок XIX ст.) / укл. О. Стародуб [та інш.], 2015. С. 15–16.

Суддями мали бути дворяни, посади суддів були виборними, обирали до складу суду так само дворяни. Фактичним керівником повіту ставав «земський исправник», який входив до складу земського суду. Допомогали йому два судові засідателі. До компетенції повітового суду належав розгляд цивільних та карних справ, що порушувалися за заявами приватних осіб або ж вимогами стряпчих чи вищих органів адміністративної чи судової влади¹.

Відзначимо, що ліквідація Чернігівського намісництва та створення Малоросійської губернії не було спонтанним актом, адже вибори до нових органів влади були проведені завчасно. Губернія була створена 12 грудня, а з 9 по 12 грудня в усіх повітах пройшли дворянські вибори до нових установ. Про це свідчить і сама назва справи «Переписки предводителей дворянства уездов с представлениями ими именных списков депутатов дворянства для выборов в расчете должности учреждения Черниговской губернии (9.01.1796–12.01.1796)», що зберігається у фондах Чернігівського губернського дворянського депутатського зібрання (ф. 133) Державного архіву Чернігівської області². Наявна у справі інформація представляє собою списки дворян, які були внесені до виборчих списків та результати голосування за них. Вибірчі списки склалися для виборів у Губернські дворянські депутатські збори (тут містяться відомості й про майновий стан дворянина – кількість кріпаків), а також списки з результатами голосувань – фактично це протоколи виборів повітових органів влади. У справі наявні протоколи-листи по Чернігівському, Городницькому, Борзенському, Ніжинському, Прилуцькому та Речицькому повітах Чернігівського намісництва.

Особливий інтерес представляють матеріали по Речицькому повіту. По-перше, незабаром Речиця буде повернута до складу Мінської губернії (була створена у тому ж 1796 р.); по-друге, поєднання різних правових та історичних підґрунть не може не викликати цікавість. Перехідна епоха, як на теренах колишньої Гетьманщини, так і Великого Князівства Литовського, фіксується у наведених соціальних статусах дворянської верстви регіону. Якщо виборців Лівобережжя називають в документах виключно «дворянством», то мешканців Речицького повіту – лише «шляхтою».

Загалом по Речицькому повіту збереглося три виборчі листи-відомості. Перший, це «Список о шляхетстве Речицкого уезда... о возобновлении на будущее трехлетие дворянских выборов в губернский город Чернигов с показанием, сколько за каждым с оной последней 1795 г. ревизии обоего пола душ людей и которые с них из них могут на срок избранными, или не могут быть, и почему», датований 10 грудня 1796 р.³ Другий документ – це «Список благородному шляхетству округи Речицкой баллотированному его округа в уездные судьи, и его заседатели, с показанием сколько и какого положения избиратель-

¹ Панин Е. Е. Уездные суды Российской Империи в первой половине XIX века: дис. ... канд. ист. наук: 07.00.02. Саранск, 2006. 212 л.

² ДАЧО. Ф. 133. Оп. 1. Спр. 39. 149 арк.

³ Там само. Арк. 35 зв. – 37 зв.

ных и неизбирательных баллов», від 12 грудня 1796 р. Й нарешті, це «Список благородному шляхетству округи Речицкой баллотированному сей округ в земские исправники и заседатели нижнего земского суда, с показанием сколько име(е)т положено избирательных и неизбирательных баллов», від того ж таки 12 грудня 1796 р.¹

Найінформативнішим є «Список о шляхетстве Речицкого уезда...». В документі згадані усі, хто на момент голосування міг обирати та бути обраним до Чернігівських дворянських депутатських зборів, та взяв у цьому участь. Загалом у списку нараховується близько чотирьох десятків осіб, що являли собою вищі прошарки речецької шляхти. Більшість з них займали уряди ВКЛ у Речицькому повіті, якась частина лише володіла тут маєтностями. Насамперед, це суддя карного «присутствия» Великого Князівства Литовського, писар гродський Речицького повіту та кавалер ордену Св. Станіслава Іван Солтан (власник 328 душ селян обох статей), суддя земський Речицького повіту та президент цивільної військової комісії Вікентій Солтан (104 кріпаки), почесний камергер королівського двору Ксаверій Волкович (у нероздільному володінні з братом 340 душ), почесний камергер короля Вілентій Вілімівський – 58 душ, суддя земський повіту Мозирського Трохим Прибора – 418 душ, дійсний камергер двору королівського привілейований та суддя гродський повіту Речицького Петро Пригара – 63 души, ротмістр повіту Брацлавського Петро Бикевський – 41, обозний повіту Речицького Казимир Халецький – 54, ротмістр повіту Речицького Павло Халецький – 37, комісар повіту Речицького Фадей Халецький – 86, ротмістр повіту Речицького Станіслав Солтан – 108, «полской службы» порутчик Федір Солтан – 41 душа, суддя земський мозирський Флорентій Оскерка – 288 душ, чашник Ігнатій Шишка – 857 душ.

Ловчому Новогрудського воєводства та поручику Мозирського полку Олександрову Грузкову (?) належало 310 селянських «душ», ротмістру Віленського воєводства Мартину Думбровському – 286 душ, ловчому Речицькому Андрію Солтану – 98 душ, ротмістру воєводства Віленського Станіславу Маркевичу – 35 душ, возному повіту Мозирського Адаму Стоцькому – 1064 души, ротмістру повіту Речицького Йосипу Букатому (?) – 90 душ, ротмістру Мозирського повіту Антону Кречу – 25 душ, польському стражнику Великого князівства Литовського Рафаїлу Оскерці – 3092 души. У документі також загаді: «генерал-адъютант двора польского величества» Ігнатій Воллович, який разом із братами «неразделенно» володів 3412 душами, ротмістр «польской службы» Войцех Лутовський – 2823, генерал-майор «польской службы» Ігнатій Продан – 1879, Домініан Ігнатович Шишка – 63, камергер «двора польского» Йосип Уноша (?) Смогаревський – 386, ротмістр Михайло Дем'янович Кун, «регент граничный Речицкого повета» Петро Одинец-Добровольський – 60, «польской службы» капітан Іван Сандер – 53, колезький регістратор Василій Струков – 55, поручик «войска польского» Інокентій Прибора – 38 душ. Окремою строчкою

¹ ДАЧО. Ф. 133. Оп. 1. Спр. 39. Арк. 114, 115.

у відомості зазначені «речицького писаря земського суда чини коих на лицо нет», це земський «исправник» Йосип Крушовський, засідатель асесор комісії цивільного суду Фаддей Солтан та засідатель «польской службы» хорунжий Себастьян Римша. Відомість підписана «уезда речицького предводителем дворянства и кавалером» Іваном Солтаном¹.

Як бачимо, більшість наведених у документі посад та чинів відносяться ще до часів існування Великого Князівства Литовського. До імперського періоду – хіба що чини колезьких регістраторів, писарчуків та асесорів земського суду.

Схожу ситуацію спостерігаємо на теренах колишньої Гетьманщини. У аналогічних відомостях ще згадуються чини часів Гетьманщини, але вони не становлять більшості, переважають імперські чини та посади. Наприклад, серед дворян Чернігівського повіту, внесених у списки виборців делегатів до дворянських депутатських зборів, бачимо представників «старої» еліти: бунчукового товариша Івана Посудевського – 556 душ, бунчукового товариша Михайла Шубу – 102, військового товариша Петра Бобровського – 12 душ. Разом з ними до списків внесені представники «нової» еліти: прем'єр-майор Василь Красовський (володів 41 кріпаком), секунд-майор Іван Шихуцький (21), колезькі протоколісти Іван та Дмитро Посудевські (115 та 130 душ), колезькі регістратори Микола та Федір Силичи (у спільному володінні 79 душ) та Юхим Рашевський (25). У списках дворян Городницького повіту бачимо «господина статского советника Черниговского наместничества, порутчика, правителя, заступающего место правителя и кавалера» Якова Леонтійовича Бакуринського (2034 душі у володінні, але обраним до депутатських зборів бути не може – «по полковой службе своей избран быть не может»). У тому ж повіті до списків виборців був внесений генерал губернатор, предводитель дворянства, колезький асесор Андрій Якович Дунін-Борковський, «в воинской службе», володів 350 кріпаками. Серед дворян, що балотувалися в повітові дворянські предводителі Чернігівського повіту, бачимо бунчукового товариша Івана Рашевського та секунд-майора Степана Домонтовича, колезького асесора Іван Борковського, прем'єра-майора Василя Красовського, колезького асесора Юрія Товстолиса та ін.² Як бачимо, абсолютна більшість представників козацької еліти Гетьманщини вже знайшла себе в новому соціальному статусі.

На виборах повітових суддів Речицького повіту на посади претендували шляхтичі здебільшого з титулами та званнями Великого Князівства Литовського. За результатами виборів, що відбулися 12 грудня 1796 р., за Флорентія Оскерка було віддано 34 бали з 34; за повітових засідателів – Станіслава Солтана, ротмістра Речицького повіту – так само 34 бали; за комісара Речицького повіту Тадеуша Халецького – 13 за, 21 проти; за «дворового регента пограничного речицького повета» Петра Одинця – 23 за, 11 проти. Завірив цей протокол повітовий предводитель Речицького повіту Вінцент Солтан³.

¹ ДАЧО Ф. 133. Оп. 1. Спр. 39. Арк. 35 зв. – 37 зв.

² Там само. Арк. 10–13, 55.

³ Там само. Арк. 114.

У той самий день в Речиці обирали і земських «исправников». В список були внесені «земский уезда Речицкого исправник» Йосип Крушевський – 21 за, 13 проти; нижнього земського суду засідатель Домінікій Ракицький – 16 за, 18 проти. У дворянські засідателі обиралися Фадей Солтан («нынешний нижнего земского суда Речицкого дворянский заседатель») – 34 за та Домінік Шишка («чашник смоленский»), за якого було віддано так само 34 голоси. Протокол був підписаний речичьким повітовим предводителем дворянства Вінсентом Солтаном¹.

Аналіз наведених у документах прізвищ дозволяє нам виділити основні роди поширені в регіоні наприкінці XVIII ст., а в окремих випадках навіть змодельювати їх соціальну значимість та політичні уподобання. Більш повно проаналізувати цю інформацію дозволяє хронологічно рівночасний документ – «Камеральное описание пришедшей от Минской и Волынской губернии к Черниговскому наместничеству части и устроенной в ней Речицкой округи», датований 29 січня 1796 р. Поява цього опису так само пов'язана із створенням Малоросійської губернії².

Безсумнівно, що найпоширеніше прізвище (шість згадок) у наведених виборчих документах належить роду Солтанів. Це Андрій Солтан, ловчий речичький, Вікентій (Вілентій, Вінсент) – повітовий земський суддя, «президент гражданской воинской комиссии» та предводитель повітового дворянства, Іван – в одному з документів предводитель дворянства та суддя ВКЛ, а також гродський писар Речичького повіту, Станіслав – ротмістр, балотувався на посаду земського засідателя, Фаддей (Фадей) – асесор та дворянський засідатель, Федір Солтан – «полской службы» поручик³. Додамо, що у матеріалах «Камерального описания» фіксуються прізвища «генерала войск» маршалків Віцентія і Франциска Солтанів, а також писаря міста Речиці Яна Солтана⁴.

Широко представлене (чотири згадки) у документах прізвище Халецьких. Це Казимир Халецький, обозний Речичького повіту, Павло – ротмістр, Тадеуш – комісар Речичького повіту, що балотувався у судді, та Фаддей (Фадей) Халецький, так само комісар. Наступним за згадуванням (три згадки) йде прізвище Оскерок. Це Рафаїл Оскерка, стражник Великого Князівства Литовського, генерал полкової служби Амбросій Оскерка, а також Флорентій Оскерка – суддя земський мозирський. Останній, маючи суддівський досвід, балотувався у повітові судді Речичького повіту⁵.

Відомо, що генерал-ад'ютант Амбросій Оскерка спільно з базиліанським монастирем у с. Селець володів «деревней» Ізбінь та селом Зашелбєм. У матеріалах «Камерального описания» також згаданий підстароста Речичький Ігнатій

¹ ДАЧО Ф. 133. Оп. 1. Спр. 39. Арк. 115.

² *Петреченко І. С., Коваленко О. Б.* «Камеральное описание Речицкой округи» 1796 р., як історичне джерело // Пятая Міжнародная Доўнараўская чытанні: матэрыялы Міжнар. навук. канф. Гомель, 2005. С. 233–234.

³ ДАЧО. Ф. 133. Оп. 1. Спр. 39. Арк. 36–37 зв., 114, 115.

⁴ *Петреченко І. С., Коваленко О. Б.* «Камеральное описание Речицкой округи» 1796 р... С. 234.

⁵ ДАЧО. Ф. 133. Оп. 1. Спр. 39. Арк. 36–36 зв., 114.

Оскерка, чашник мазирський Станіслав Оскерка, та стражник Великого Князівства Литовського Ян Оскерка. Однак маєтності Яна, а це села Кожушки, Мухосди, «деревня» В'язище, слобідка Красновка та Рудня Углянська, були вилучені «в казенное ведомство за клятвopеступление»¹. Вилучені вони були за участь господаря у проголошенні Конституції Речі Посполитої 3 травня 1791 р.²

У документах згадані два представники роду Воловичів. Це Ксаверій Волкович (Волович) – почесний камергер, та Ігнатій Волович – генерал-ад'ютант «двора польського величества». Відомо, що їх родич підкоморій речницький Станіслав Волович (Воллович, Валлович) 24 квітня 1794 р. підписав акт відновлення Великого Князівства Литовського³.

Рід Шишок представлений Домініаном Ігнатовичем Шишкою, колишнім смоленським чашником, який став речницьким «исправником», та Ігнатієм Шишкою, чашником. Відомо, що кілька сіл Ігнатія Шишки перебували у заставі в шляхтичів Грушецького, Шемета та Северія.

Речницький земський суддя Троян Прибор, у матеріалах виборчих відомостей фігурував як Трохим, за часів Великого Князівства Литовського був земським суддею Мазирського повіту. Інокентій Прибора був поручиком у «войске полском»⁴.

Домінікій Ракицький (Рокитський, Рокицький) балотувався в «исправники», став засідателем нижнього земського суду, за часи ВКЛ був «засідателем полской службы хорунжим». За матеріалами «Описания» Людвігу та Алозію Рокитським належали «деревни» Угли, Команов, Селець, Городище та хутір Малейки. Ці маєтності були орендовані капітаном Сандером. Власність Рокицьких «деревни» Котловиця, Севки і слобода Мокрець перебували в оренді у хорунжого Антонія Мрочковського. Найбільшою маєтністю, що належала родині в регіоні, було містечко Брагін⁵.

Однак більшість сімей речницької шляхти, що брали участь у виборах, представлені одним членом роду. Це, зокрема, Одинець-Добровольський, «регент граничний» Речницького повіту, внесений у списки виборців губернської влади, та сам брав участь у виборах повітового судді. Капітан «польской службы» Іван Сандер, за матеріалами «Описания» був орендатором маєтків Рокитських. Йосиф Крушевський, земський писар вочевидь вже нової імперської адміністра-

¹ Петреченко І. С., Коваленко О. Б. «Камеральное описание Речицкой округи» 1796 р... С. 234–235.

² Баркоўскі А. Восстание 1794 года или Инсуррекция Костюшки и Якутия. Койданава, 2013 [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://acaraj-kut.blogspot.com/2013/12/1794–2013.html>.

³ ДАЧО. Ф. 133. Оп. 1. Спр. 39. Арк. 36 зв.; Восстание и война 1794 года в литовской провинции (по документам российских архивов) [Электронный ресурс]. М., 2000. Режим доступа: <http://www.arhisan.com/knigi/350-vosstanie-i-vojna-1794-goda-izd-2000-g>.

⁴ ДАЧО. Ф. 133. Оп. 1. Спр. 39. Арк. 36–37; Петреченко І. С., Коваленко О. Б. «Камеральное описание Речицкой округи» 1796 р... С. 234.

⁵ Петреченко І. С., Коваленко О. Б. «Камеральное описание Речицкой округи» 1796 р... С. 234, 237.

ції, балотувався в «исправники» Речицького повіту. Адам Стоцький у 1786 р. згаданий як возний Речицького повіту, за матеріалами «Описания» займав уряд мозирського війта. Окремо згадаємо постать Василя Струкова, колезького регістратора та ймовірно представника вже прийшлої російської еліти¹.

Загалом, у вищенаведених виборчих документах фіксується близько 40 представників речицької шляхти. Хоча за даними «Камерального описания» на той час у Речицькій окрузі мешкало «шляхти владельцов» – 151 чоловіків та 125 жінок, а «шляхти чиншевой и в услужении» 474 та 386 відповідно². Якщо врахувати кількість лише повноправних шляхтичів, то це півтори сотні чоловік, що більш ніж втричі перевищує кількість включених у виборчі списки. Звісно, що до списків не увійшли шляхтичі-орендатори, чи шляхтичі, які тримали заставні маєтки, адже вони були не власниками, а володарями цих маєтностей. Наприклад, це шляхтичі Грушецький, Шемет та Северій, які тримали землі Ігнатія Шишки, або ж хорунжий Мрочковський, який був орендатором маєтків Рокітських. Не могла увійти до списків як жінка графиня Потоцька, яка володіла Горвалем та іншим майном у повіті³.

Але значна частина місцевої шляхти вочевидь просто проігнорувала вибори, не взявши участь у формуванні нових імперських органів влади. Наприклад, не фіксуємо у виборчих документах прізвища Юдицьких. Йосипу Юдицькому належали села Василевичі та Бабичії, а місто Речиця було «в пожизненном владении в генерала войск литовских Йосифа Юдицкаго». Відсутня інформація про потужний рід Прозорів, хоча відомо, що Людвіг Прозор володів маєтностями у Речицькому повіті⁴. Пана Прозора підозрювали у підготовці повстання 1794 р.⁵ Його родич Кароль Прозор з захопленням зустрів прийняття Конституції Великим Варшавським сеймом 3 травня 1791 р., яка, за задумкою авторів, мала захистити країну від чергового поділу. 11 червня у його маєтку в Хойніках Речицького повіту з цього приводу зустрічали гостей з Речицького, Мозирського та Овруцького повітів. Наступного дня під гарматний салют Кароль та Людовіка Констанція Прозори роздавали прибулим гостям знаки патріотичної єдності: кавалерам – нагрудні банти з зелено-білими стрічками, дамам – білі головні стрічки з надписом «Король, Закон та Вітчизна». Після богослужіння на святковому обіді гостей запросили подивитися моделлю «Костелу Слави», на чотирьох фасадах якого були герби Корони (білий орел), ВКЛ (Погоня), герб короля та предводителя литовської конфедерації. Але зупинити розподіл Речі Посполитої прийняття Конституції так і не вдалося, це лише пришвидшило російську інтервенцію. Кароль Прозор разом із капітаном Гамількаром Касинським 20 квітня 1794 р. виїхали з Хойників до Юровичів.

¹ ДАЧО. Ф. 133. Оп. 1. Спр. 39. Арк. 36–37; *Петреченко І. С., Коваленко О. Б.* «Камеральное описание Речицкой округи» 1796 р... С. 233–240.

² *Петреченко І. С., Коваленко О. Б.* «Камеральное описание Речицкой округи» 1796 р... С. 236.

³ Там само. С. 234, 235, 237.

⁴ Там само. С. 233–240.

⁵ Восстание и война 1794 года в литовской провинции (по документам российских архивов) [Электронный ресурс].

За участь у антіросійському повстанні іх збірالیся заарештувати, але іх врятував стражник ВКЛ Ян Микола Оскерко. Він, через свогa посланца, попередив, што у Юровичах іх чекае засідка з російських солдат. У подальшому це стало аднією з причин арешту Яна Оскерка¹.

Таким чином, участь шляхты Речицького повіту у выборах в дворянські інстытуці Чернігівського намісництва в 1796 р. була зумовлена зміною як державної так й адміністративної прыналежності Речицького повіту. За нашыми підрахункамы, лише третина місцевої шляхты беззаперечно визнала нову політычну реальність, вклучывшыся до выборів у місцеві та губерньскі органы влады. Більшысть родын рэгіону навпака проігнорувала ці выборы.

Алена Сакольчык (Мінск, Беларусь)

«НЯДОБРАНАДЗЕЙНАЯ» РЭЧЫЦА І ЯЕ ЖЫХАРЫ Ў ЧАСЫ ПАЎСТАННЯ 1863–1864 гг.

Перад тым, як падзеі 1863–1864 гг. адкрыта прагрымелі ваеннымі сутыкненнямы паўстанцкіх атрадаў з войскамы Расійскай імперыі, у беларуска-літоўскім рэгіёне па прыкладзе Царства Польскага пракацілася хваля пратэстных акцый. Паколькі яны адбываліся фактычна ў адзін прамежак часу (1861–1862) і з'ўляліся даволі распаўсюджанамы, у гістарычнай навуцы замацавалася вылучэнне асобнага перыяду пад назвай «маніфестацыйны этап паўстання». Яго галоўная сюжэтная лінія развівалася вакол разнажанравых маніфестацый – вулічныя шэсці/працэсіі, тэматычныя набажэнствы, прымеркаваныя да пэўных дат або падзей з гісторыі Рэчы Паспалітай, з жыцця выбітных асоб; выкананне патрыятычных гімнаў; нашэнне сімвалічных знакаў і вопраткі. Мэтай такіх акцый выступала дэманстрацыя пратэсту супраць урадавых дзеянняў ці, наадварот, знак салідарнасці з апазіцыйным рухам. Рэчыца таксама стала іх актыўным удзельнікам.

Мясцовыя жыхары былі далучаны ўладамы да катэгорыі «нядобранадзейных» за неаднаразовае масавае выкананне патрыятычных гімнаў. Першыя згадкі аб падобным здарэнні адносяцца да 1 лістапада 1861 г. Зразумела, цэнтральным месцам збору для паснапенняў з'ўляўся рымска-каталіцкі прыходскі касцёл. Разбіральніцтва па антыўрадавых выступленнях вялося ў Мінскім паліцэйскім судзе больш за год. Па канчатковай судовай пастанове завадатарамы і ўзбуджальнікамы хваляванняў выступалі, умоўна кажучы, «прышлыя элементы» – жыхары суседніх паветаў. Магчыма, яны ўваходзілі ў склад вандроўных «груп запявалаў» («записные певцы»)², задача якіх заключалася ў перамяшчэнні па паветах і правакацыі спеваў сярод удзельнікаў набажэнства. У гэтым абвінавачваліся губернантка ўладальніка маёнтка Адверніца Гомельскага павета

¹ Баркоўскі А. Восстание 1794 года... [Электронный ресурс].

² НГАБ. Ф. 937. Воп. 6. Спр. 94. Арк. 45–47.